

Asia: VN/13193/2022-OM-24

Luonnos hallituksen esitykseksi Syyttäjälaitoksesta annetun lain ja oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Ovatko Syyttäjälaitoksesta annettuun lakiin ehdotettavat säännökset riittävät tietosuojan vahvistamiseksi sen lisäksi, mitä rikosasioiden tietosuojalaissa säädetään?

-

Onko syyttäjien suorittaman henkilötietojen käsittelyn kannalta muita lain täsmennystarpeita?

-

Onko ehdotettava oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon yhteisrekisterinpittoa koskeva ratkaisu toimiva?

Oikeusrekisterikeskus kannattaa oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon yhteisrekisterinpitäjyydestä säättämistä.

Oikeusrekisterikeskus toimii tällä hetkellä ainoana rekisterinpitäjänä oikeushallinnon valtakunnallisessa tietovarannossa, eikä muille viranomaisille ei ole säädetty tietovarantoa tai siihen kuuluvia osajärjestelmiä koskevia rekisterinpitovastuita.

Oikeusrekisterikeskuksen mahdollisuudet rekisterinpitäjänä varmistua tietovarantoon toisen viranomaisen tallentamien henkilötietojen paikkansa pitävyydestä ja täsmällisyydestä ovat rajalliset. Käytännössä Oikeusrekisterikeskus välittää rekisterinpitäjän vastuulla tietovarantoon tiedon syöttäneen viranomaisen ratkaisun muuttumattomana edelleen toiselle viranomaiselle tai luovuttaa tietoja edelleen esimerkiksi yleisen tiedonsaantioikeuden perusteella. Henkilötietojen tietoturvaloukkaukseen johtaneita tilanteita on syntynyt, kun edelleen välitettävät rekisterimerkinnät ovat olleet virheellisiä. Nyt ehdotetulla yhteisrekisterinpitäjyyttä koskevalla säännöksellä täsmennettäisiin oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon rekisterinpitovastuita ja vastuuta kohdennettaisiin erityisesti rekisterimerkinnän tehneeseen viranomaiseen, yhden rekisterinpitäjän sijasta. Vastuun kohdentamisessa on huomioitava myös kunkin

yhteisrekisterinpitäjän tosiasialliset mahdollisuudet määritellä henkilötietojen käsittelyn keinoja esimerkiksi tietojärjestelmän kehitystyön kautta.

Voimassa olevan lain 7.3 §:n mukaan tietovarantoon tietoja tallentanut viranomainen on velvollinen huolehtimaan siitä, että: 1) sen tallentamat tiedot vastaavat viranomaisen ratkaisuja ja sen omiin rekistereihin tekemiä merkintöjä, 2) tietovarantoon on tehty tarpeelliset merkinnät tietojen oikeaksi välittämiseksi, ja 3) merkinnät on tehty rekisterinpitäjän asettamien teknisten vaatimusten mukaisesti. Mainittu 3 momentti ei poista rekisterinpitäjän vastuuta henkilötietojen täsmällisyydestä ja paikkansa pitävyydestä, jolloin nykytilassa Oikeusrekisterikeskus käytännössä vastaa rekisterin tietosisällöstä, riippumatta siitä, mikä viranomainen merkinnän on tehnyt. Nyt ehdotettu uusi 7.3 § täsmentäisi rekisterinpitäjien vastuuta tietojen täsmällisyyden ja virheiden oikaisuvelvollisuuden osalta.

Rekisterinpitäjien välisten vastuiden tarkentaminen

Yhteisrekisterinpitäjyydestä tultaisiin säätämään ehdotetussa 7 §:ssä ainoastaan pääpiirteittäin. Ehdotettu säännös jättää edelleen tarpeelliseksi sopia rekisterinpitäjien kesken, miten esimerkiksi rekisteröidyn oikeuksia koskevat suojatoimet käytännössä toteutetaan.

Pidättekö oikeushallinnon viranomaisen määritelmän muutosta tarpeellisena tai liittyykö siihen ongelmia?

Oikeusrekisterikeskus nostaa esiin sen, että Tuomioistuinvirastolle ehdotettu rekisterinpitäjän rooli poikkeaa muista oikeushallinnon rekisterinpitäjän rooleista. Tuomioistuinvirastolla on muun ohella tuomioistuinlaissa säädetty tehtävä huolehtia tuomioistuinten tietojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä. Tuomioistuinvirasto ei luovuta tietovarantolain 6 §:n mukaisesti tietoja oikeushallinnon valtakunnalliseen tietovarantoon. Oikeusrekisterikeskuksen näkemyksen mukaan myöskään voimassa olevan tietovarantolain 5 §:n mukainen velvollisuus liittyä tietovarantoon ja välittää sen kautta ilmoituksia ja tietoja muille viranomaisille, ei koske Tuomioistuinvirastoa. Edellä mainitusta johtuen, Tuomioistuinviraston muista rekisterinpitäjistä poikkeava rooli tulisi ottaa huomioon rekisterinpitäjien välisissä tarkentavissa sopimuksissa.

Muut huomiot/ lausuntonne hallituksen esityksen luonnoksesta

Henkilötietojen poisto-aika oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta

Voimassa olevan tietovarantolain 18 §:n mukaisesti Oikeusrekisterikeskuksen on poistettava henkilötiedot ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä sekä diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä kymmenen vuoden kuluessa siitä, kun asia on ratkaistu. Vaikka tilastointi- ja raportointijärjestelmää ei ole osajärjestelmänä mainittu 18 §:ssä, Oikeusrekisterikeskus noudattaa tilastointi- ja raportointijärjestelmän sisältämien henkilötietojen osalta myös säädettyä kymmenen vuoden poisto-aikaa.

Syyttäjälaitoslakiin ehdotetun uuden 22c §:n mukaan rikosasiaa koskevien tietojen poistaminen tulisi tehdä viiden vuoden kuluttua rikosasiassa annetun ratkaisun lainvoimaiseksi tulosta.

Oikeusrekisterikeskus nostaa esiin, että sama tieto tulee kuitenkin voimassa olevan säännöksen mukaan säilyttää valtakunnallisessa tietovarannossa kymmenen vuoden ajan, eikä tässä yhteydessä esitetä muutosta tietovarannon poistoaikoihin. Tältä osin on asiasta säädettäessä huomioitava, että oikeushallinnon valtakunnallinen tietovaranto on eri tietojärjestelmistä koostuva looginen rekisteri, ja tosiasiallisesti käsiteltävä tieto kuuluu samanaikaisesti esimerkiksi Syyttäjälaitoksen henkilörekisteriin ja myös oikeushallinnon valtakunnalliseen tietovarantoon. Jos tieto poistettaisiin Syyttäjälaitoksen rekisteristä poistosäännön mukaisesti viiden vuoden kuluttua, se poistuisi samalla tosiasiallisesti myös oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta. Tämä lienee ongelmallista myös Syyttäjälaitokselle tulevan tietovarannon yhteisrekisterinpitäjyyden kannalta, sillä tietovarantolain kymmenen vuoden poistoaika soveltunee jatkossa myös Syyttäjälaitokseen yhteisrekisterinpitäjänä.

Tietojen tallentaminen oikeushallinnon valtakunnalliseen tietovarantoon

Voimassa olevan tietovarantolain 4 §:n mukaan tietovaranto muodostuu ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä, diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä sekä raportointi- ja tilastointijärjestelmästä. Tietovarantolain 8 §:ssä säädetään tietovarannon käyttötarkoituksesta ja 9 §:ssä tietovarantoon tallennettavista tiedoista. Jälkimmäisessä lainkohdassa kuvataan, mitä tietoja tietovarannon osajärjestelmiin saa tallentaa. Voimassa olevan lain 6 §:ssä säädetään velvollisuudesta toimittaa tietoja tietovarantoon. Oikeusrekisterikeskus kiinnittää huomiota siihen, että velvollisuus toimittaa tietoja koskee ainoastaan ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmää tietovarannon osajärjestelmänä. Oikeusrekisterikeskuksen pitää perusteltuna, että velvollisuus toimittaa tietoja kattaisi myös diaari- ja asianhallintatietojen käsittelyjärjestelmän osajärjestelmänä. Kyseinen tietovarannon osajärjestelmä on Oikeusrekisterikeskuksen toimintojen, kuten tietoluovutusten ja sitä kautta henkilötietojen suojankin näkökulmasta keskeisessä asemassa. Kyseisen osajärjestelmän tarkoituksena on välittää oikeushallinnon viranomaisille tietoja vireillä olevan asian käsittelyn järjestämiseksi, selvittämiseksi ja ratkaisemiseksi ja valvonta- tai kehittämistehtävän suorittamiseksi, sekä välittää yleisölle tietoja tuomioistuinten käsittelyssä olevista ja olleista asioista. Tallentamisvelvollisuudella varmistettaisiin, että tietovarantolain 8.2 §:n mukainen käyttötarkoitus toteutuisi ja tiedot saataisiin mahdollisimman laajasti sekä ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään että diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään.

Oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon tietosisältö ja tietojen korjaaminen

Esitysluonnoksen sivulla 9 on todettu, että tietovarantolain 1.2 §:n ja 7.3 §:n lähtökohtana vaikuttaisi olevan se, että viranomaisen diaari tai asiarekisteri on katsottu tietovarannosta erilliseksi. Tällä lienee tarkoitettu sitä, että sama tieto on paitsi osa tietovarantoa, mutta kuuluu samanaikaisesti myös viranomaisen omaan asiarekisteriin tai diaariin. Muotoilu on kuitenkin hieman harhaanjohtava

ja siitä saattaa saada sen käsityksen, etteivät viranomaisen diaarin tai asiarekisterin tiedot kuuluisi tietovarantoon. Tosiasiassa edellä todetusti viranomaisen diaaritiedot ovat osa tietovarantoa.

Esitysluonnoksen sivuun 9 edelleen viitaten, Oikeusrekisterikeskus nostaa esiin sen, että myös rikosasioiden käsittely- ja asianhallintajärjestelmä Sakari on diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisen käsittelyjärjestelmän ohella osa tietovarannon ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmää, sillä se sisältää ainakin syyttäjäviranomaisen tekemiä ratkaisuja. Vastaavasti muutoksenhaku-, hallinto- ja erityistuomioistuinten käytössä oleva Lotus Notes voidaan lukea diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisen käsittelyjärjestelmän lisäksi osaksi ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmää. Edelleen järjestelmiä kartoitettaessa on huomioitava se, että ns. perinnejärjestelmät ovat elinkaarensa päässä ja ne tultaneen korvaamaan erillisillä säilytysratkaisuilla. Myös tältä osin tulee huomioida se, että tietovaranto sisältää lain mukaan tietoja kymmenen vuoden ajalta, ja mahdollistaa Oikeusrekisterikeskuksen lakisääteisten tehtävien hoitaminen asianmukaisesti rajatuin käyttöoikeuksin.

Tietovarantolakiin esitettyssä 7.3 §:ssa säädettäisiin tietojen oikeellisuuteen liittyvästä vastuusta silloin, kun viranomaisen luovuttavat omista järjestelmistään tai niiden osista tietoja tietovarantoon kuuluviin tietojärjestelmiin. Samoin esitysluonnoksen sivulla 43 on todettu, että osa viranomaisten tiedoista siirtyy rajapintaintegraation kautta suoraan tietovarantoon. Tältä osin Oikeusrekisterikeskus toteaa, että tosiasiassa useimmissa tapauksissa viranomaisen omassa järjestelmässä oleva tieto on samanaikaisesti myös oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon tieto, eikä siirtoja järjestelmästä toiseen todellisuudessa tapahdu. Tulkintaongelmia on noussut esiin arvioitaessa, milloin diaari- ja asianhallintajärjestelmään kuuluvat tiedot tulevat tallennetuksi valtakunnalliseen tietovarantoon ja tämä saattaa aiheuttaa tietojen luovutustilanteissa tulkintaongelmia. Oikeusrekisterikeskus pitää tärkeänä, että rekisterinpitäjien välisissä tarkentavia sopimuksia laadittaessa selvitetään myös diaari- ja asianhallintajärjestelmän tietosisältöä koskevia kysymyksiä.

Esitysluonnoksen sivulla 41 on esitetty, että tietojen oikaisun voisi tiedot tallentaneen viranomaisen sijasta tehdä joissain tapauksissa Oikeusrekisterikeskus. Oikeushallinnon valtakunnallinen tietovaranto koostuu lähes kokonaan muiden kuin Oikeusrekisterikeskuksen hallinnoimista tietojärjestelmistä, jolloin tieto on samanaikaisesti osa paitsi tietovarantoa myös tiedot tallentaneen viranomaisen omaa diaari- tai muuta asianhallintajärjestelmää. Tästä johtuen, Oikeusrekisterikeskuksen ei ole mahdollista tehdä tietojen oikaisua tietovarannon tietoihin, vaan sen on aina otettava yhteyttä tiedot tallentaneeseen yhteisrekisterinpitäjään ja pyydettävä tältä tietojen oikaisua.

Tietojen luovuttaminen oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta

Oikeusrekisterikeskus esittää myös, että tietovarantolain 14 §:ään lisätään selvyyden vuoksi maininta siitä, että Oikeusrekisterikeskus voi siirtää asianomaiselle viranomaiselle käsiteltäväksi

tietopyynnön, joka koskee oikeusaputoimistossa, Syyttäjälaitoksessa tai tuomioistuimessa vireillä olevaa asiaa. Tämä on mahdollista myös julkisuuslain nojalla, mutta vireillä olevien asioiden lisäämisellä, säännös olisi informatiivisempi ja kuvaisi tarkemmin myös tietovarannon tietosisältöä.

Kivinen Jussi
Oikeusrekisterikeskus

Mikkola Teemu
Oikeusrekisterikeskus